

Ключевые слова: преступление, предмет преступления, территории, взятые под охрану государства, особо охраняемые природные территории и объекты, объекты природно-заповедного фонда.

THE OBJECT OF CRIME PROVIDED IN ART. 267 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Ryabchenyuk Y. V.

The object of a crime under Art. 252 of the Criminal Code of Ukraine, namely territory, taken under state protection, and objects of natural reserve fund is investigated in the article. Given the blanket of the rule many regulations, and different doctrinal views on the object of this crime are analyzed. The inconsistencies between the criminal and environmental laws and ways to overcome them are pointed out.

Keywords: *crime, the object of the crime, areas protected by the state, specially protected natural territories and objects, objects of nature reserve fund.*

УДК 349.42 (477)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

О. М. Савельєва, здобувачка

Національний університет

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Проаналізовано поняття «предмет аграрного права України». На основі сучасних наукових підходів до визначення предмета аграрного права України досліджено чинники, що впливають на розширення і трансформацію змісту даної категорії, напрями сучасного розвитку аграрних відносин в Україні. Запропоновано авторське бачення предмета цієї галузі.

Ключові слова: *предмет аграрного права України, аграрні відносини, трансформація, самостійна галузь права, комплекс відносин, аграрне виробництво, продовольча безпека, розвиток сільських територій, державна аграрна політика, диверсифікація.*

Постановка проблеми. Зараз в аграрно-правовій науці склалася ситуація, за якої на перший план виходять питання, що стосуються місця аграрного

права в національній правовій системі, а також підходів до визначення предмета аграрно-правового регулювання в сучасних умовах розвитку суспільних відносин. Незважаючи на численні наукові публікації з цієї проблеми, на жаль, єдиної усталеної думки серед науковців поки що не існує. Це вносить дисбаланс у розвиток галузі аграрного права, законодавства і, як наслідок, навчальної дисципліни.

Одні вчені, дотримуючись усталених консервативних поглядів, відстоюють комплексність аграрного права; інші, навпаки, йдуть шляхом відстоювання самостійності цієї галузі. І в цьому криється одна з причин кризового стану сучасної науки аграрного права. Між тим наукові розробки та концепції вчених-аграрників є авторитетним підґрунтям і базою для подальшого розвитку аграрного законодавства та формування пропозицій щодо прийняття відповідних нормативно-правових актів, які в майбутньому мають урегулювати суспільні відносини, що становлять предмет галузі.

У сучасних умовах слід виходити з того, що аграрне право — це самостійна галузь права, яка має комплексний характер. Причому, як справедливо зазначає В. Уркевич [1, с. 80], названі характеристики галузі аграрного права як самостійної та комплексної не є взаємовиключними, оскільки перша вказує на наявність певної групи суспільних відносин, що є специфічними, неповторними, можуть бути відокремленими від інших і становлять її предмет, а друга свідчить про якісний зміст суспільних відносини, вказує на критерії їх поєднання та групування.

Дослідження передумов формування предмета сучасного аграрного права України нині викликає все більший інтерес з боку науковців. Це пов'язано з тим, що динамічність та стрімкий розвиток аграрних суспільних відносин, які становлять предмет однойменної галузі, їх інтенсифікація потребують своєчасного дослідження притаманної їм специфіки, процесу розвитку і розроблення на цій основі наукових пропозицій щодо їх правової регламентації. Це надаватиме можливість більш ґрунтовно дослідити особливості формування та розвитку галузі аграрного права України та всебічно обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення чинного аграрного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню предмета аграрного права України присвятили свої наукові роботи багато вітчизняних вчених, серед яких слід відзначити таких, як Н. Багай, М. Ващишин, О. Гафурова, В. Єрмоленко, В. Жушман, Т. Коваленко, В. Носік, О. Погрібний, В. Семчик, А. Статівка, Н. Титова, В. Уркевич, М. Шульга, В. Янчук та ін. Однак комплексного наукового дослідження сучасного стану розвитку предмета галузі аграрного права України до цього часу не проводилося.

Формулювання цілей. Реформаційні процеси в аграрному секторі економіки України в сучасних умовах об'єктивно сприяли і трансформації пред-

мета галузі аграрного права. Тому постає нагальна потреба у дослідженні чинників, що впливають на трансформацію предмета аграрного права, ознак предмета сучасного аграрного права, його складових та формуванні на цій основі поняття предмета аграрного права України. У рамках запропонованого дослідження авторка ставить за мету проаналізувати новітні наукові розробки стосовно предмета аграрного права України, дослідити тенденції трансформації предмета галузі та висвітлити власне бачення окреслених питань.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай під предметом правового регулювання пропонують розуміти однорідні суспільні відносини, які об'єктивно, за своєю природою можуть піддаватися нормативно-організаційному впливу і в існуючих умовах потребують такого впливу, який справляється за допомогою юридичних норм та всіх інших юридичних засобів, що створюють механізм правового регулювання [2, с. 211]. Зазначені відносини, по-перше, повинні піддаватися правовому регулюванню; по-друге, об'єктивно потребують останнього. Перше означає, що право за допомогою різноманітних правових засобів може на них впливати. Іншими словами, відповідні суспільні відносини мають відповідати таким критеріям: а) це зовнішньо виражені, вольові, цілеспрямовані акти поведінки суб'єктів цих відносин, що перебувають у взаємодії; б) це стійкі, повторювані відносини, які піддаються зовнішньому контролю; в) вони повинні передбачати можливість вибору з декількох можливих варіантів поведінки (інакше втрачається необхідність у впливі і право лише віддзеркалюватиме об'єктивну поведінку суб'єктів відносин).

На думку В. Соловйова, з якою слід погодитися, «об'єктивная необходимость правового регулирования предполагает наличие такого критерия, как социальная значимость отношений и невозможность их урегулирования при помощи других социальных норм. Значимость общественных отношений будет отражаться в целях осуществляемого регулирования, которые будут определять характер используемых средств» [3]. Слід також указати на зміну співвідношення волевиявлення при правовому закріпленні суспільних відносин в аграрній сфері: у радянські часи домінувала воля держави (публічний інтерес), а тепер зросли роль і значення інтересів окремих суб'єктів (фізичних і юридичних осіб), у тому числі поширюється лобювання інтересів окремих соціальних груп.

У широкому розумінні аграрно-правова наука визначає предмет аграрного права України як аграрні і тісно пов'язані з ними відносини. Це дві групи відносно самостійних і водночас взаємопов'язаних суспільних відносин. У вузькому розумінні предмет аграрного права України науковці-аграрники визначають як сукупність комплексних, інтегрованих та спеціалізованих суспільних аграрних відносин, які за своїм змістом є земельними, трудовими,

майновими, організаційно-управлінськими, а також соціальними, що виникають у процесі виробництва, перероблення та реалізації сільськогосподарської продукції і діяльності, тісно з ними пов'язаної.

Слід зазначити, що земельні, трудові, майнові, організаційно-управлінські відносини є внутрішніми (внутрішньогосподарськими), оскільки вони виникають між сільськогосподарськими підприємствами та їх членами, сільськогосподарськими підприємствами та їх структурними підрозділами й органами управління з приводу земель сільськогосподарського призначення, при здійсненні сільськогосподарської діяльності на підставі членства (участі) в сільськогосподарському підприємстві. Ці відносини є основними (базовими) у структурі предмета правового регулювання аграрного права України.

Останнім часом виникає чимало питань відносно того, коли земельні, трудові, майнові, організаційно-управлінські відносини виступатимуть предметом аграрного права, а коли — земельного, трудового, цивільного та інших галузей. Як слушно зазначає В. Жушман, у процесі виробничо-господарської діяльності різноманітних (як за формою власності, так і за організаційно-правовою формою) суб'єктів аграрного виробництва виникає комплекс складних взаємопов'язаних майнових, земельних, господарських, трудових, організаційно-управлінських та інших відносин. І хоча вони не становлять органічної єдності, однак специфіка виробничо-господарської діяльності в аграрному секторі спричиняє необхідність їх об'єднання в єдину систему [4, с. 212]. Це означає, що коли ці відносини складаються при використанні земель сільськогосподарського призначення в процесі виробництва, перероблення та реалізації сільськогосподарської продукції сільськогосподарськими товаровиробниками, їх не можна відносити до предмета будь-яких інших самостійних галузей права. Вони мають бути врегульовані аграрним законодавством, оскільки аграрно-правові норми враховують усі особливості сільськогосподарського виробництва. Однак слід зауважити, що мають бути визначені (викристалізовані) більш чіткі критерії відмежування аграрних відносин, які об'єднують в єдину систему окреслені відносини, від тих, що становлять предмет правового регулювання інших галузей.

Цілком об'єктивно можна стверджувати, що основними критеріями для розмежування предметів аграрного права від інших галузей є суб'єкти (учасники) даних відносин (фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські товариства, приватні (приватноорендні), державні та комунальні сільськогосподарські підприємства та їх об'єднання, члени сільськогосподарських підприємств, селяни, особисті селянські господарства, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, Аграрна біржа, Аграрний фонд, Фонд аграрних страхових субсидій та ін.), а також об'єкти, з приводу яких ці відносини виникають, змінюються та при-

пинаються (виробничо-господарська діяльність на землях сільськогосподарського призначення, сільськогосподарська продукція, у деяких випадках лісові насадження і водні об'єкти, майно сільськогосподарського призначення, членство в сільськогосподарському підприємстві, сільськогосподарські технології, земельні та майнові частки (паї), а також права на них тощо). Зміст цих відносин динамічно розвивається, постійно розширюється і набуває все більш вагомого суспільного характеру.

У сучасній науковій довідковій літературі предмет правового регулювання аграрного права визначається як аграрні суспільні відносини, що становлять комплекс відносин (земельних, майнових, трудових, організаційно-управлінських, фінансових та ін.), які складаються в процесі виробництва сільськогосподарської продукції, її перероблення та реалізації сільськогосподарськими товаровиробниками, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання, органами державної влади та органами місцевого самоврядування [5, с. 194].

Автори законопроекту «Про сільське господарство» А. Статівка та В. Уркевич пропонують таке правове закріплення визначення аграрних відносин: це сукупність суспільних відносин з виробництва, перероблення та реалізації сільськогосподарської продукції [6, с. 142]. Закріплення на законодавчому рівні поняття аграрних відносин матиме важливе практичне значення, оскільки дасть змогу «офіційно» виокремити предмет аграрно-правового регулювання і мінімізувати «подвійну прописку» деяких норм аграрного права. Однак у разі прийняття такого Закону або іншого кодифікованого акта аграрного законодавства його необхідно доповнити статтею 1 «Відносини, що регулюються аграрним законодавством», у першій частині якої вказати на регулювання аграрним законодавством саме аграрних відносин, а у другій — навести їх визначення.

Більш розгорнуте визначення аграрних відносин надає М. Ващишин, яка до аграрних пропонує віднести не тільки відносини з виробництва сільськогосподарської продукції і забезпечення продовольчої безпеки держави, а й тісно пов'язані з ними відносини з обслуговування аграрного виробництва і розвитку соціальної сфери села (агροстрахування, кредитування сільськогосподарських товаровиробників, агросервісне, агрохімічне та агро меліоративне обслуговування сільськогосподарських товаровиробників; сертифікація, зберігання, транспортування та збут сільськогосподарської продукції тощо) [7, с. 194]. Тобто, як бачимо, друга складова предмета правового регулювання аграрного права — це відносини, які забезпечують ефективність, рентабельність та конкурентоспроможність відносин у сфері аграрного виробництва.

Як відомо, останні два десятиліття в Україні триває аграрна реформа, спрямована на створення конкурентоздатного на міжнародному продоволь-

чому ринку аграрного сектору економіки. Завдяки новому курсу аграрної політики нашої держави актуалізувалися проблеми правового врегулювання сучасних суспільних аграрних відносин, унаслідок чого має зростати роль аграрного права як найефективнішого регулятора аграрних відносин та гаранта прав вітчизняних аграрних товаровиробників [8, с. 10]. Таким чином, аграрна політика держави фактично виступає віддзеркаленням державного інтересу до аграрної сфери. Так, відповідно до Закону України від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» (статті 2, 3) основні засади державної аграрної політики поширюються на сільське та рибне господарство, харчову промисловість і переробку сільськогосподарської продукції, аграрну науку і освіту, соціальну сферу села, їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення. Сучасна державна аграрна політика спрямована на досягнення таких стратегічних цілей: гарантування продовольчої безпеки держави; перетворення аграрного сектору на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави; збереження селянства як носія української ідентичності, культури та духовності нації; комплексний розвиток сільських територій та розв'язання соціальних проблем на селі.

Положення зазначеного Закону свідчать про запровадження на законодавчому рівні сучасних демократичних ринкових принципів розвитку аграрного сектору з урахуванням соціальної складової, що сприятиме зміцненню експортного потенціалу України та забезпеченню продовольчої безпеки держави. Унаслідок цього сучасні аграрні відносини мають набути сталого характеру, що сприятиме сформуванню самостійної галузі аграрного права України та усуненню наявних в аграрно-правовій доктрині спорів про місце та роль аграрного права в національній правовій системі. Однак разом із правовим закріпленням сучасного курсу розвитку аграрних відносин на сьогодні не вистачає конкретних правових механізмів реалізації аграрної політики і багато аграрно-правових норм залишаються лише на папері, що гальмує розвиток аграрної сфери економіки держави.

Ураховуючи те, що в сучасних умовах розвиток сільських територій і розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем на селі визначено стратегічною метою державної аграрної політики України, основою реалізації такої мети має стати розвиток відносин у сфері забезпечення сталого аграрного виробництва як складової сталого розвитку сільських територій у цілому.

Основними напрямками розвитку відносин у сфері забезпечення сталого аграрного виробництва виступають такі: забезпечення економічної ефективності аграрного виробництва та підвищення його конкурентоспроможності; створення рівних умов для функціонування різних організаційно-правових

форм господарювання в аграрному секторі, які сприяють гармонізації інтересів власників та найманих працівників; державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників; організація оптових ринків сільськогосподарської продукції; упровадження стандартів безпеки продуктів харчування та підвищення якості сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ та ЄС.

Отже, на сьогодні спостерігається розширення кола предмета правового регулювання аграрного права України. Проте визначальними та основними у ньому залишаються відносини у сфері виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. До того ж усе більшого значення набувають відносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки держави та сталого розвитку сільських територій, які не можуть бути врегульовані нормами інших галузей права через їх унікальний, притаманний саме аграрним відносинам характер.

Проаналізувавши деякі сучасні тенденції розвитку наукової думки про предмет правового регулювання аграрного права України, слід констатувати, що предмет аграрного права розширюється за такими напрямками: по-перше, це розвиток суспільних відносин, що забезпечують ефективне та стале, конкурентоспроможне на міжнародному аграрному ринку виробництво сільськогосподарської продукції; по-друге, це диверсифікація аграрного виробництва, тобто передислокація ресурсів у нові види сільськогосподарської і несільськогосподарської діяльності (сільський туризм, ремесла, підсобні виробництва та промисли); по-третє, у період аграрної реформи розширився суб'єктний склад аграрних відносин за рахунок створення фермерських господарств, приватноорендних підприємств, сільськогосподарських акціонерних товариств, сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю, об'єднань сільськогосподарських товаровиробників в аграрні союзи, спілки, асоціації та ін.

Крім зазначених, у сучасних наукових дослідженнях вітчизняних учених-аграрників обґрунтовуються пропозиції про необхідність правового врегулювання нормами аграрного права нових видів суспільних відносин, які наразі динамічно розвиваються в Україні і стають поширеними. До таких належать: а) відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки в сільському господарстві України — суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення сільськогосподарського виробництва у сфері забезпечення населення держави екологічно чистою продукцією завдяки використанню всіх природних ресурсів, з дотриманням необхідних технологій, а також з урахуванням попередження заподіяння можливої шкоди навколишньому природному середовищу і мінімізацією екологічних ризиків [9, с. 87–90]; б) відносини у сфері застосування сільськогосподарських біотехнологій [10, с. 120–124]. Так, від-

повідно до Програми «Сільськогосподарська біотехнологія — 2001–2005 роки», затвердженої наказом Мінагрополітики України та УААН від 24 жовтня 2001 р. № 318/92, пріоритетним напрямом у формуванні сільськогосподарства XXI ст. було визначено його перехід на принципи прогресивного розвитку. Головна мета — отримання достатньої кількості продукції високої якості при обмежених витратах природних ресурсів, зокрема енергетичних, збереження і підвищення родючості землі та відновлення джерел питної води, запобігання забрудненню довкілля. Магістральним шляхом розв'язання цієї проблеми є перехід від хімічних до біологічних засобів впливу на сільськогосподарське виробництво. Серед комплексу заходів для здійснення цієї мети одним із головних вважається широке застосування досягнень біотехнології та інформаційних технологій, які забезпечать можливість отримання біологічно та екологічно чистих високих врожаїв при мінімальних витратах енергії, природних ресурсів та збереження довкілля в агросфері. Розроблення біотехнологій, клонування та отримання генетично реконструйованих у бажаному напрямі тварин дозволять піднести на якісно новий рівень селекцію сільськогосподарських тварин, зокрема прискорити зміну поколінь, темпи генетичної консолідації популяцій і т. д. Безперечно, що такий вид суспільних відносин потребує правового врегулювання нормами аграрного права і суворого контролю з боку держави за виконанням нормативних приписів, адже неконтрольоване застосування біотехнологій може призвести до непередбачених наслідків; в) відносини у сфері ведення органічного сільськогосподарства — суспільні відносини у сфері виробництва сільськогосподарської продукції без застосування синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків та ін.), генетично модифікованих організмів, з мінімальним обробленням ґрунту, а також у сфері управління та контролю в цій сфері [11, с. 129–131]. Усе це диктує нагальну необхідність перегляду, удосконалення та розширення напрямів правового регулювання у сфері сільськогосподарського виробництва і чи не в першу чергу через переосмислення вчення про предмет аграрного права.

Висновки. У сучасний період інтенсифікації аграрних відносин постійно відбувається й трансформація предмета аграрного права. Зараз можна стверджувати, що до предмета аграрного права належать аграрні суспільні відносини, які можна згрупувати за такими основними видами: 1) відносини у сфері виробництва, перероблення та реалізації сільськогосподарської продукції фізичними та юридичними особами — суб'єктами аграрного господарювання; 2) відносини у сфері забезпечення ефективного сільськогосподарського виробництва зазначеними особами (матеріально-технічного забезпечення; відносини у сфері забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції; державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників;

агросстрахування, агроінвестування, оподаткування сільськогосподарських товаровиробників та ін.); 3) відносини у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій (у сфері забезпечення соціального розвитку села, сфері диверсифікації аграрного виробництва, сільськогосподарського дорадництва, підсобних виробництв та промислів тощо) та ін. Наведений перелік, безумовно, розширюватиметься надалі. Справедливим буде відзначити, що проведений аналіз розвитку аграрних відносин в Україні та ілюстрація їх основних видів потребують більш докладної класифікації та виявлення особливостей з метою забезпечення умов для правильної кваліфікації при застосуванні аграрного законодавства в юридичній практиці.

Наразі перед аграрним правом як галуззю права, законодавства і як наукою постає нагальне завдання дослідити та врегулювати нові аграрні відносини, що за наявності відповідного механізму реалізації аграрно-правових норм сприятиме відродженню українського села і зростанню ефективності сільського господарства як галузі економіки України.

Наведене свідчить про те, що за 20 років формування незалежної держави в Україні невпинно реформується аграрний сектор економіки і відносини, що виникають, потребують негайного аналізу і правового врегулювання, а тому потрапляють до «кола зору» галузі аграрного права і в такий спосіб формують її предмет.

Окремо слід зазначити, що в сучасний період перебудови аграрного сектору економіки України настав час переосмислити норми аграрного права з позицій положень норм міжнародного права, адже в розвинених іноземних державах аграрне право та законодавство в першу чергу формуються як засіб забезпечення прав селян та працівників сфери сільського господарства відповідно до загальновизнаних принципів та норм міжнародного права. Такий підхід значно розширить коло предмета правового регулювання аграрного права України та створить нові вектори розвитку галузі аграрного права.

У майбутніх наукових дослідженнях доцільно звернути увагу на формування конструкції сучасного визначення поняття «предмет аграрного права України» та її складових, не порушуючи його основу, вісь — аграрні виробничі відносини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уркевич В. Ю. Аграрні правовідносини й предмет аграрного права / В. Ю. Уркевич // *Право України*. — 2008. — №9. — С. 76–80.
2. Алексеев С. С. *Теория права* / С. С. Алексеев. — М. : Бек, 1995. — 320 с.
3. Соловьев В. Г. Понятие предмета правового регулирования и его взаимосвязь с другими юридическими категориями [Электронный ресурс] / В. Г. Соловьев // *Вестн. Перм. ун-та*. — Режим доступа: <http://www.jurvestnik.psu.ru/ru/component/content/article/283-ponyatie-predmeta-pravovogo-regulirovaniya-i-ego-vzaimosvyaz-s-drugimi-yuridicheskimi-kategoriyami.html>.

4. Жушман В. П. Предмет аграрного права / В. П. Жушман // Юрид. наука и образование / редкол.: В. В. Комаров и др. — Минск : Право и экономика, 2010. — Вып. 3. — С. 209–214.
5. Словник з аграрного права / уклад.: В. П. Жушман, О. О. Погрібний, В. Ю. Уркевич ; за ред. В. П. Жушмана. — Х. : Нац. юрид. акад. України, 2010. — 160 с.
6. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : монографія / за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. — Х. : Право, 2012. — 448 с.
7. Ващишин М. Я. Критерії самостійності аграрного права [Електронний ресурс] / М. Я. Ващишин // Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права : зб. наук. пр. круглого столу (19 жовт. 2012 р., м. Київ) / за ред. Г. І. Балюк, М. В. Краснової, А. М. Мірошниченко, В. В. Носіка. — 2012. — Режим доступу: <http://law.univ.kiev.ua/images/stories/Lit/kaf-zemel/2012-round-table.pdf>.
8. Єрмоленко В. М. Сучасні тенденції розвитку аграрного права / В. М. Єрмоленко // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Київ, 25 трав. 2012 р.) / за заг. ред. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. — К. : НУБіП України, 2012. — 168 с.
9. Краснова Ю. А. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки у сільському господарстві України / Ю. А. Краснова // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Київ, 25 трав. 2012 р.) / за заг. ред. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. — К. : НУБіП України, 2012. — 168 с.
10. Піддубний О. Ю. Сільськогосподарська біотехнологія як предмет правового регулювання / О. Ю. Піддубний // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Київ, 25 трав. 2012 р.) / за заг. ред. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. — К. : НУБіП України, 2012. — 168 с.
11. Туєва О. М. Органічне землеробство в контексті екологізації аграрних правовідносин / О. М. Туєва // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Київ, 25 трав. 2012 р.) / за заг. ред. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. — К. : НУБіП України, 2012. — 168 с.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПРЕДМЕТА АГРАРНОГО ПРАВА УКРАИНЫ

Савельева Е. Н.

Проанализировано понятие «предмет аграрного права Украины». На основе современных научных подходов к определению предмета аграрного права Украины исследованы факторы, которые влияют на расширение и трансформацию содержания данной категории, направления развития

аграрных отношений в Украине. Предложено авторское видение предмета отрасли.

***Ключевые слова:** предмет аграрного права Украины, аграрные отношения, трансформация, самостоятельная отрасль права, комплекс отношений, аграрное производство, продовольственная безопасность, развитие сельских территорий, государственная аграрная политика, диверсификация.*

CURRENT APPROACHES TO THE DEFINITION OF THE SUBJECT OF THE AGRARIAN LAW OF UKRAINE

Savelieva O. M.

The concept «object Agricultural Law of Ukraine» are analyzed. On the basis of current scientific approaches to the subject of the agrarian law of Ukraine trends and the factors that affect the expansion and transformation of the content of this category, the direction of development of agrarian relations in Ukraine and invited the author's vision for the industry are analyzed.

***Key words:** the subject of the agrarian law of Ukraine, agrarian relations, transformation, an independent branch of law, a set of relationships, agricultural production, food security, rural development, agrarian policy, diversification.*